

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μετάφραση και σχολιασμός του άρθρου με τίτλο “Postwar Problems of Refugees” του Sir Herbert Emerson από την ηλεκτρονική εφημερίδα Foreign Affairs

Αγγελική Δέσποινα Δραγώγια (Ξ2014106)

Επιβλέπων καθηγητής: Σωτήριος Λίβας

ΚΕΡΚΥΡΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2019

Τίτλος πτυχιακής εργασίας: Μετάφραση και σχολιασμός του άρθρου με τίτλο “Postwar Problems of Refugees” του Sir Herbert Emerson από την ηλεκτρονική εφημερίδα Foreign Affairs

Ονοματεπώνυμο φοιτήτριας: Αγγελική Δέσποινα Δραγώγια

Αριθμός Μητρώου: Ξ2014106

Επόπτης της Π.Ε. (επιβλέπων καθηγητής): Σωτήριος Λίβας

Δεύτερος Επόπτης (βαθμολογητής): Γεώργιος Κεντρωτής

ΔΗΛΩΝΩ υπεύθυνα ότι εκπονώ πτυχιακή εργασία, αφού μελέτησα τον Κανονισμό Πτυχιακής Εργασίας και με την προϋπόθεση ότι δεν έχει εκπονηθεί ή εκπονείται η ίδια πτυχιακή εργασία από άλλο φοιτητή του Τμήματος. Αποτελεί προϊόν προσωπικής μελέτης και εργασίας και όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της δηλώνονται σαφώς και στο βιβλιογραφικό κατάλογο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ.....	6
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ.....	16
ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ.....	24
I. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ.....	26
II. ΑΝΑΛΥΣΗ.....	28
A. ΜΟΡΦΟΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	28
B. ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	31
Γ. ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	32
Δ. ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	32
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	34
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	35

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία συναπαρτίζεται από τη μετάφραση του άρθρου με τίτλο “*Postwar Problems of Refugees*” του *Sir Herbert Emerson* από την ηλεκτρονική εφημερίδα *Foreign Affairs*, αλλά και το σχολιασμό των μεταφραστικώντεχνικών που επέλεξα να ακολουθήσω κατά τη διαδικασία της μετάφρασης. Επίσης, γίνεται ενδελεχής ανάλυση των μεταφραστικών δυσκολιών που συνάντησα, αλλά και των τρόπων αντιμετώπισης που ακολούθησα. Σκοπός μου είναι να αποδώσω όσο το δυνατόν πιο πιστά το πρωτότυπο κείμενο στην ελληνική γλώσσα, διατηρώντας πάντοτε το νόημα του πρωτοτύπου.

Με την εργασία αυτή θα επιτευχθεί η ολοκλήρωση των σπουδών μου στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου, ενώ ταυτόχρονα θα κλείσει και ένας κύκλος της ζωής μου γεμάτος δημιουργικότητα και εμπειρίες. Σχετικά με τη δομή της εργασίας, έχω ξεκινήσει με το μετάφρασμα, ακολουθεί το πρωτότυπο κείμενο και η εργασία ολοκληρώνεται με το σχολιασμό της μεταφραστικής διαδικασίας και θεωρίας.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ

Τα μεταπολεμικά προβλήματα των προσφύγων

Του Sir Herbert Emerson

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΡΟΥΣΒΕΛΤ προέβλεψε τον Οκτώβριο του 1939 ότι «όταν αυτός ο φρικτός πόλεμος φτάσει στο τέλος του, μπορεί να μην υπάρχουν ένα εκατομμύριο, αλλά δέκα ή είκοσι εκατομμύρια άνδρες, γυναίκες και παιδιά που θα ανήκουν σε πολλές εθνικότητες και θρησκείες, που θα ζουν σε πολλές χώρες ή ακόμη και ηπείρους, οι οποίοι θα προστεθούν στη γενική εικόνα -- το πρόβλημα του ανθρώπου-πρόσφυγα.»¹. Εάν θεωρήσουμε πρόσφυγες όλους εκείνους που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους εξαιτίας στρατιωτικών επιχειρήσεων ή διώξεων, λόγω φόβου ή καταναγκασμού, τότε η κατάσταση είναι πολύ πιο σοβαρή από την εικόνα που περιέγραψε παραπάνω ο Πρόεδρος.

Η μεγαλύτερη σε αριθμό κατηγορία προσφύγων αποτελείται από εκείνους που αναγκάστηκαν να τραπούν σε φυγή πριν τη σύσταση των προελαυνόντων στρατευμάτων. Μόνο στην Κίνα, λέγεται ότι υπάρχουν 50.000.000 τέτοιου είδους πρόσφυγες. Περίπου ίδιος πρέπει να είναι και ο αριθμός των Ρώσων που απομακρύνθηκαν από την γερμανοκρατούμενη περιοχή ή αναγκάστηκαν να δραπετεύσουν από αυτήν. 2.000.000 Ινδοί που είχαν προ πολλού εγκατασταθεί στην Μιανμάρ (Βιρμανία) επέτρεψαν στην Ινδία. Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει ακριβής αριθμός των Πολωνών που μετανάστευσαν στη Σοβιετική Ρωσία ή εκείνων που μετανάστευσαν από τη *Ρωσική Πολωνία* στη *Γερμανική Πολωνία* και τα εδάφη της Βίλνιους, οι πρόσφυγες αυτοί θα πρέπει να ανέρχονται σε εκατομμύρια. Όταν οι Κάτω Χώρες και η Γαλλία δέχθηκαν εισβολές, το μεταναστευτικό ρεύμα πλημμύρισε τους δρόμους και ενώ οι περισσότεροι από αυτούς έχουν επιστρέψει στις πατρίδες τους, 30.000 πολίτες και πολύ περισσότεροι στρατιώτες – Βέλγοι, Ολλανδοί, Πολωνοί, Τσέχοι, αλλά και άλλων εθνικοτήτων – κατέφυγαν μόνο στη Μεγάλη Βρετανία. Συνεπώς το ζήτημα της μετανάστευσης έχει εξαπλωθεί σε ολόκληρο τον κόσμο – στην Ελλάδα, τη Γιουγκοσλαβία, την Ομοσπονδία της Μαλάγια και τις Δυτικές Ινδίες. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων που αναφέρθηκαν, ο αριθμός των προσφύγων έχει υπολογιστεί αποκλειστικά με βάση τα μέσα διαφυγής.

Οι μετακινήσεις του εργατικού δυναμικού που προερχόταν από τις καταληφθείσες περιοχές της Γερμανίας ή βρισκόταν μέσα σε αυτές παρουσιάζει έναν χαρακτήρα κάπως διαφορετικό. Αναμφίβολα υπήρξε μια μερίδα ανθρώπων που συμμετείχε σε αυτό εθελοντικά. Ωστόσο, πολλοί εντάχθηκαν σε αυτό κατόπιν εξαναγκασμού. Έπειτα, υπάρχουν και οι μεταφορές πληθυσμών, οι οποίες επήλθαν ως αποτέλεσμα των εκχωρήσεων τμημάτων της επικράτειας. Η Ρουμανία έχει ίσως υποφέρει περισσότερο από όλες τις άλλες χώρες στο πλαίσιο αυτό – 200.000 άνθρωποι λέγεται

¹ Ομιλία σε μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της Διακυβερνητικής Επιτροπής που αντιμετώπιζε τα προσφυγικά προβλήματα, 17 Οκτωβρίου 1939, Ουάσινγκτον.

ότι μετακινήθηκαν μόνο από την Τρανσυλβανία προς τις υπολειπόμενες περιοχές της Ρουμανίας. Το πιο αποκρουστικό γεγονός από όλα αφορά στον συνειδητά ωμό τρόπο, με τον οποίο οι Ναζί προέβησαν σε μαζικές απελάσεις και εκδιώξεις ολόκληρων τάξεων ανθρώπων και ειδικά των Εβραίων. 400.000 άνθρωποι απελάθηκαν από την ευρύτερη περιοχή της Γερμανίας πριν τον πόλεμο, ενώ την πολιτική και τις μεθόδους τους ακολούθησαν και άλλες χώρες που βρέθηκαν υπό την επιρροή του γερμανικού άξονα. Η Κυβέρνηση του Βισύ ή αλλιώς Γαλλία του Βισύ επίσης υιοθέτησε τις τακτικές αυτές. Από την έναρξη του πολέμου, εκτός από τις μαζικές απελάσεις των Εβραίων που έλαβαν χώρα προς την Πολωνία και τη δυτική Ρωσία, πολλοί Εβραίοι απομακρύνονταν από μεμονωμένες περιοχές και απομωνώνονταν σε κεντρικά γκέτο.

Η λίστα των μετακινήσεων πληθυσμών σε καμία περίπτωση δεν εξαντλείται στα παραπάνω παραδείγματα. Τα παραδείγματα αυτά επαρκούν όμως, για να δείξουν ότι, όταν ο πόλεμος αυτός τελειώσει, εκατομμύρια άνθρωποι θα διασκορπιστούν σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης, μακριά από τα σπίτια τους, ενώ πολλοί δεν θα έχουν καν σπίτια για να γυρίσουν αργότερα και μερικοί ούτε κυβέρνηση πρόθυμη να τους προστατέψει. Πρόκειται για τη γυμνή αλήθεια του προβλήματος στην πιο απλή του μορφή. Όσον αφορά στην επίλυσή του, το μόνο που μπορεί να γίνει είναι μια προσπάθεια διαχωρισμού του προβλήματος στα βασικά του συστατικά και έπειτα η αναζήτηση δύο ή τριών βασικών αρχών που θα αποτελέσουν των γνώμονα για την αντιμετώπιση όλων των πτυχών του.

II

Αρχικά θα πρέπει να γίνει ένας διαχωρισμός του ευρύτερου προσφυγικού προβλήματος σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο πρόβλημα. Ο όρος «βραχυπρόθεσμο» θα πρέπει να παραμείνει απροσδιόριστος προς το παρόν. Μπορούμε ωστόσο να πούμε ότι, παρά το γεγονός ότι κατά πάσα πιθανότητα δεν έχουν περάσει λιγότερα από πέντε χρόνια από την παύση των εχθροπραξιών, μία προσέγγιση του όρου «μακροπρόθεσμος» είναι δυνατή. Το άμεσο πρόβλημα αφορά στην ανακούφιση, με την ευρεία έννοια της λέξης· σκοπός δεν θα έπρεπε να είναι μόνο η μετρίαση του συναισθήματος της στέρησης και της απουσίας, αλλά το να επιστρέψουν όσο το δυνατόν περισσότεροι άνθρωποι στις πατρίδες τους και, όπου αυτό είναι δυνατόν, στα ίδια τους τα σπίτια. Προκειμένου να ανακουφιστούν οι πρόσφυγες, απαιτούνται και άλλες δραστηριότητες, οι οποίες θα πρέπει να πραγματοποιούνται ταυτόχρονα με την σίτιση των ατόρων που ήδη από μόνη της σαν εργασία φαντάζει τεράστια. Οι δραστηριότητες αυτές θα αφορούν στην παραγωγή, συλλογή, χρηματοδότηση, μεταφορά (συχνά υπερπόντια) αλλά και διανομή προμηθειών, ώστε αυτές να βρίσκονται στη σωστή ποσότητα, στο σωστό μέρος, τη σωστή στιγμή. Η ανακούφιση θα περιλαμβάνει επίσης την παροχή ιατρικής βοήθειας, τον συντονισμό των ατομικών προσπαθειών σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με την ειδική φροντίδα των παιδιών, αλλά και την οργάνωση και τον έλεγχο της μεταφοράς, προκειμένου να μπορούν να μετακινούνται μεγάλες ομάδες ανθρώπων σύμφωνα με την δυνατότητα της κάθε χώρας να τους απορροφήσει και να τους συντηρήσει.

Οι δυσκολίες αυτές αναμένεται να αυξηθούν ραγδαία σε περίπτωση ξαφνικής διακοπής λειτουργίας ή συρρίκνωσης των πολεμικών βιομηχανιών, γεγονός που θα οδηγήσει πολλούς ανθρώπους στην ανεργία. Τα πράγματα πρόκειται να γίνουν ακόμα πιο περίπλοκα λόγω προβλημάτων που παρουσιάζουν δύο μεγάλες ομάδες ανθρώπων, στις οποίες δεν έχει γίνει ακόμη καμία αναφορά. Οι στρατιωτικές δυνάμεις των ηττημένων θα διασπαστούν και εκείνες των Ηνωμένων Εθνών θα αναγκαστούν να αποστρατευτούν. Θα πρέπει να παρέχεται φροντίδα στους αιχμάλωτους πολέμου και να γίνει προσπάθεια επαναπατρισμού τους. Ακόμη, είναι φυσικό και αναγκαίο να δοθεί προτεραιότητα στις ανάγκες των ανδρών που πολέμησαν. Η παύση των εχθροπραξιών ωστόσο δεν είναι βέβαιο ότι θα βάλει τέλος στη διαμάχη αυτή. Είναι πιθανόν να ακολουθήσουν και άλλοι πόλεμοι, όπως συνέβη το 1918 και το 1919, ενώ σε κάποιες χώρες ενδέχεται να προκύψει εσωτερική επανάσταση πριν καν προλάβουν να σχηματιστούν σταθερές κυβερνήσεις. Επίσης, θα πρέπει να μεσολαβήσει κάποιο χρονικό διάστημα μέχρι να είναι η Πολιτική Διοίκηση της κάθε χώρας και πάλι σε θέση να λειτουργήσει ομαλά. Για τον λόγο αυτό, καθώς επίσης και λόγω στρατιωτικών προϋποθέσεων, τα στρατεύματα κατοχής θα πρέπει πρώτα να ανοίξουν το δρόμο στην προσπάθεια αυτή για την επίτευξη της ανακούφισης.

Η εικόνα που σχηματίζεται είναι αρκετά σκοτεινή. Ωστόσο, υπάρχει ένας παράγοντας που μπορεί να βοηθήσει στην επίλυση του προβλήματος, η οποία θα ήταν σχεδόν αδύνατον να επιτευχθεί χωρίς αυτόν. Πρόκειται για το ένστικτο της παλιννόστησης. Κάθε ένας από τους εκτοπισθέντες θα στραφεί ενστικτωδώς προς τη χώρα του. Επιπλέον, όπου υπάρχουν ή διαμορφώνονται σταδιακά σταθερές κυβερνήσεις, θα επιθυμούν και οι ίδιες την επιστροφή των υπηκόων τους πίσω στις χώρες τους. Οι κυβερνήσεις αυτές θα είναι υποχρεωμένες όχι μόνο να συνεργαστούν πλήρως με διεθνείς και σύμμαχες κρατικές υπηρεσίες για την επίτευξη των επιζητούμενων στόχων, αλλά και να αξιοποιήσουν τους δικούς τους πόρους στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Η δυσκολία που θα αντιμετωπίσουν στις περισσότερες περιπτώσεις δεν θα έχει να κάνει με το να πείσουν τους πρόσφυγες να επιστρέψουν στη χώρα τους, αλλά με το να ρυθμίσουν σωστά την κίνησή τους από τη μία χώρα στην άλλη.

Παρά το γεγονός ότι η πλειονότητα των εξορισμένων θα επιθυμούν να επιστρέψουν στο σπίτι τους η υποδοχή τους από τις κυβερνήσεις θα είναι αρκετά θερμή, θα υπάρξει μία μερίδα προσφύγων που δεν θα μπορέσουν να συμμετάσχουν σε όλο αυτό. Η αδυναμία μερικών να επιστρέψουν στις πατρίδες τους ενδέχεται να μην είναι σωματική, αλλά να οφείλεται στο γεγονός ότι οι κυβερνήσεις τους μπορεί να μην είναι προετοιμασμένες να τους υποδεχθούν. Ακόμη, μπορεί και οι ίδιοι να αρνούνται να επιστρέψουν λόγω περασμένων γεγονότων και προς αποφυγή των κινδύνων που ίσως προκύψουν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του επαναπατρισμού τους. Το ακριβές ποσοστό των ανθρώπων αυτών είναι αδύνατον να υπολογιστεί από τώρα, αλλά λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι ο αριθμός των εκτοπισθέντων ανέρχεται σε αρκετά εκατομμύρια, όσο μικρό και να είναι, το πρόβλημα που θα προκύψει θα είναι αρκετά σοβαρό. Αυτοί είναι οι πραγματικοί πρόσφυγες, με την έννοια έχει που αποδοθεί στον

όρο αυτό μέχρι σήμερα από διεθνείς αρχές και πρακτικές. Στο πλαίσιο αυτό, ως πρόσφυγας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί εκείνος, ο οποίος, για λόγους ανεξάρτητους από τη φυσική του κατάσταση, αδυνατεί να επιστρέψει στην πατρίδα του και να δεχτεί την προστασία της κυβέρνησή της. Τα εμπόδια που θα αντιμετωπίσει ένας πρόσφυγας σχετίζονται συνήθως με δύο παράγοντες. Ο πρώτος αφορά στο σύστημα και την πολιτική της κυβέρνησης, η οποία ασκεί μία μορφή δίωξης σε πολιτικό, φυλετικό ή θρησκευτικό επίπεδο. Ο δεύτερος έχει να κάνει με ενδεχόμενες αλλαγές στα όρια του κράτους, οι οποίες είναι συχνό επακόλουθο των στρατιωτικών κατακτήσεων. Σε αρκετές περιπτώσεις, ο πρόσφυγας έχει στερηθεί την ιθαγένειά του και συνεπώς είναι άπατρις. Η χρήση του όρου «μετανάστης» για να περιγράψει κανείς όχι μόνο όσους αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά και εκείνους που για προσωρινούς λόγους αδυνατούν να επιστρέψουν στις χώρες τους και στα σπίτια τους, θα προκαλούσε σύγχυση. Κι αυτό διότι οι δύο αυτές κατηγορίες ανθρώπων θα παρουσίαζαν διαφορετικά προβλήματα, η επίλυση των οποίων αποτελεί αντικείμενο διαφορετικών κρατικών υπηρεσιών. Ο διαχωρισμός μεταξύ τους είναι αναγκαίος, συνεπώς για πρακτικούς λόγους θα αναφέρομαι στους προσωρινούς εξόριστους ως βραχυχρόνιους πρόσφυγες και σε όλους τους υπόλοιπους ως μακροχρόνιους πρόσφυγες.

Βέβαια κάποια από τα μεταπολεμικά προβλήματα θα εμφανίζονται και στις δύο κατηγορίες προσφύγων. Για παράδειγμα, τόσο η μία ομάδα προσφύγων, όσο και η άλλη, θα έχουν την ανάγκη να ανακουφιστούν από την καταπόνηση που υπέστη το σώμα τους, αμέσως μετά τη λήξη των εχθροπραξιών. Στα Ηνωμένα Έθνη φαίνεται ότι έχει ήδη τεθεί υπό έλεγχο αυτό το πρόβλημα ενώ αναμένεται να συγκροτηθεί ένας πολυμελής οργανισμός που θα λάβει τα ανάλογα μέτρα αντιμετώπισης. Επίσης, όσον αφορά στην ανακούφιση από τη στέρηση που έχουν βιώσει οι πρόσφυγες, ο οργανισμός αυτός υποτίθεται ότι δεν θα κάνει διακρίσεις μεταξύ των ντόπιων και των ξένων ή μεταξύ των βραχυχρόνιων και των μακροχρόνιων προσφύγων και θα έχει ως μόνο κριτήριο την ανάγκη για ανακούφιση. Όλοι οι μετανάστες θα πρέπει να έχουν ίση μεταχείριση. Απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνει αυτό πραγματικότητα είναι η σύσταση ενός οργανισμού, ο οποίος θα έχει αποκλειστικά την ευθύνη για τον διεθνή χαρακτήρα της αρωγής προς τους πρόσφυγες. Το να ιδρύσει κανείς μία διεθνή εξουσία, η οποία να έχει ως σκοπό να απαλύνει τον πόνο των ντόπιων και μία άλλη, η οποία θα κάνει το ίδιο για τους «ξένους», θα προκαλούσε μόνο σύγχυση και συγκρούσεις και θα αποτελούσε ένδειξη διακρίσεων. Σαν αποτέλεσμα, οι πρόσφυγες θα υπέφεραν περισσότερο και χωρίς κανένα λόγο. Η σύγχυση αυτή θα ήταν ακόμη πιο έντονη αν σε αυτή τη φάση γινόταν μία προσπάθεια διαχωρισμού μεταξύ των βραχυχρόνιων και των μακροχρόνιων προσφύγων. Υπάρχουν βέβαια ομάδες που θα μπορούσαν να ενταχθούν απευθείας στην κατηγορία των μακροχρόνιων προσφύγων. Ωστόσο, σε άλλες περιπτώσεις, η κατηγοριοποίησή τους θα μπορέσει να επιτευχθεί μόνο αφού πρώτα σιγουρευτούμε για την κατάσταση που θα επικρατεί μελλοντικά στις χώρες καταγωγής τους και αφού αποφασίσουν τί στάση επιθυμούν και οι ίδιοι να κρατήσουν. Ακόμη, θα εξαρτηθούν πολλά από το αν τα όρια που είχε το κάθε κράτος στο παρελθόν θα αποκατασταθούν ή όχι. Και σε αυτήν την περίπτωση τα στοιχεία δεν θα είναι αμέσως ορατά και συνεπώς οι πρόωρες υποθέσεις σχετικά με την

ιδιότητα του μακροχρόνιου πρόσφυγα που μπορεί να εμφανίζουν κάποιες ομάδες δεν θα έχουν κανένα νόημα. Ο αρχικός στόχος θα πρέπει να είναι η επιστροφή όσο το δυνατόν περισσότερων ανθρώπων στις πατρίδες τους το συντομότερο δυνατό, με τη θέλησή τους. Παρόλα αυτά, είναι σίγουρο ότι στην αρχή θα υπάρξουν κάποιες ομάδες που θα αδυνατούν να επιστρέψουν και πιθανόν να εμφανιστούν ξανά σε μεταγενέστερες φάσεις του εγχειρήματος αυτού. Οι ομάδες αυτές θα αποτελέσουν το βασικό πρόβλημα του μακροχρόνιου πρόσφυγα και αυτό ακριβώς με ανησυχεί περισσότερο από όλα τα άλλα.

III

Η εμπειρία από τα 20 χρόνια που έχουν περάσει από τον τελευταίο πόλεμο και συγκεκριμένα ο διωγμός ολόκληρων τάξεων Γερμανών από τους Ναζί δεν έχει αφήσει την παραμικρή αμφιβολία ότι το προσφυγικό αποτελεί ένα ζήτημα διεθνούς ανησυχίας. Από ανθρωπιστικής πλευράς, έχει εξαντλήσει κάθε πηγή ατομικής καλοσύνης. Από πολιτικοοικονομικής πλευράς, επηρεάζει τόσο μεγάλο αριθμό κρατών, που απαιτείται πια η συντονισμένη δράση όλων. Εκτός αυτών, τα αίτια που οδηγούν τους ανθρώπους στη μετανάστευση μπορούν να αντιμετωπισθούν μόνο μέσω διεθνών κυρώσεων. Αν λοιπόν υπάρχει λύση, τότε θα πρέπει να υπάρχει ένας διεθνής οργανισμός, ο οποίος θα είναι αρμόδιος για όλες τις πλευρές του προβλήματος. Θα ονομάσω αυτόν τον οργανισμό «Διεθνή Υπηρεσία Προσφύγων».

Αυτή τη στιγμή υπάρχουν δύο διεθνείς οργανισμοί που ασχολούνται με το προσφυγικό. Παλαιότερη είναι η Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ), η οποία δραστηριοποιείται μέσω μιας Επιτροπής. Από τότε που ο Δρ. Νάνσεν ανακηρύχθηκε Ύπατος Αρμοστής, το 1921, η ΚτΕ αναλαμβάνει διαρκώς σαφείς αρμοδιότητες που αφορούν συγκεκριμένες ομάδες προσφύγων. Μπορεί οι αρμοδιότητες και οι ομάδες να αλλάζουν, αλλά το αρχείο των εμπειριών και της παροχής υπηρεσιών της Κοινωνίας των Εθνών μεγαλώνει σταθερά. Η ΚτΕ ανέκαθεν έδινε ιδιαίτερη προσοχή στην πολιτική και νομική προστασία των ομάδων που έχουν κατά καιρούς βρεθεί στα πλαίσια των εντολών της.

Η Διακυβερνητική Επιτροπή (ο δεύτερος διεθνής οργανισμός που ασχολείται με το προσφυγικό) δημιουργήθηκε στο συνέδριο που διεξήχθη στην πόλη Εβιάν τον Ιούλιο του 1938 με πρωτοβουλία του Προέδρου Ρούσβελτ. Ειδικός στόχος της Επιτροπής ήταν να βρει μια λύση σχετικά με τους ιθαγενείς που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την ευρύτερη περιοχή της Γερμανίας ενάντια στη θέλησή τους. Υπήρχε μια ελπίδα ότι θα μπορούσε να συνταχθεί ένα μακροπρόθεσμο πρόγραμμα, σε συνεργασία πάντα με τη γερμανική κυβέρνηση και στο πλαίσιο των μεταναστευτικών νόμων και πρακτικών των διαφόρων κυβερνήσεων που αυτό θα αφορούσε. Οι πιθανότητες να καθιερωθεί ένα μεθοδικό σύστημα μετανάστευσης θα ήταν πολύ περισσότερες αν η γερμανική κυβέρνηση δεχόταν να συνεργαστεί με την Επιτροπή. Η χρηματοδότηση ενός τέτοιου συστήματος θα μπορούσε να γίνει από τις περιουσίες των ιδίων των μεταναστών. Η ελπίδα αυτή είχε ακόμη κάποιες προοπτικές να πραγματοποιηθεί, όταν ξέσπασε ο πόλεμος και άλλαξε άρδην την όλη κατάσταση.

Η Διακυβερνητική Επιτροπή ασχολείται πλέον αποκλειστικά με την εξέταση και την προώθηση σχημάτων μόνιμης εγκατάστασης των προσφύγων.

Το πεδίο δράσης του καθενός από τους δύο οργανισμούς που αναφέρθηκαν παραπάνω είναι περιορισμένο, καθώς ασχολούνται με συγκεκριμένες ομάδες προσφύγων και οι δημοσιονομικές τους ευθύνες είναι αυστηρά προκαθορισμένες. Συνεπώς κανένας από τους δύο δεν θα μπορούσε, στη σημερινή του μορφή, να αντιμετωπίσει με αποτελεσματικότητα το μεταπολεμικό πρόβλημα των προσφύγων. Και οι δύο θα μπορούσαν όμως, ως οργανισμοί, να αναπτύσσονται και να εξελίσσονται με τον καιρό για τον σκοπό αυτό. Ωστόσο, δεν θα ήθελα να κάνω κάποια πρόταση για πώς αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί. Προτιμώ να υπογραμμίσω ποιες θα έπρεπε να είναι κατά τη γνώμη μου οι λειτουργίες μιας «Διεθνούς Υπηρεσίας Προσφύγων», η οποία θα ήταν ικανή να απαντήσει στα βασικά ερωτήματα που πιθανόν να προέκυπταν.

IV

Η Υπηρεσία αυτή θα έπρεπε να έχει εξουσία επάνω σε κάθε ομάδα μακροχρόνιων προσφύγων, εφόσον το σύνολο των μελών ομάδας πληρούσε τα αντίστοιχα κριτήρια. Έτσι, αμέσως μετά τη λήξη του πολέμου, θα είχε να ασχοληθεί με ελάχιστες ομάδες όπως για παράδειγμα με τους πρόσφυγες της ευρύτερης Γερμανίας ή τους ενονομαζόμενους πρόσφυγες Νάνσεν (δεν συμπεριλαμβάνονται σε αυτούς οι Ρώσοι και Αμερικανοί πρόσφυγες του τελευταίου πολέμου) και ίσως και με τους Ισπανούς πρόσφυγες. Και καθώς οι υπόλοιπες ομάδες προσφύγων θα έκαναν όλο και πιο ξεκάθαρο τον μακροχρόνιο χαρακτήρα τους, το πεδίο δράσης της Υπηρεσίας θα διευρινόταν όλο και περισσότερο. Για τον λόγο αυτό, θα έπρεπε να παραμένει πλήρως ενημερωμένη για τις οποιεσδήποτε μεταβολές υφίστανται στο πολιτικοοικονομικό σκηνικό. Θα ασχολούνταν με όλα τα ζητήματα που έχουν να κάνουν με τα ενδιαφέροντα των μεταναστών και που χρήζουν διεθνούς δράσης, με την προϋπόθεση ότι αυτά δεν θα υπάγονταν στο πεδίο δράσης κάποιου άλλου διεθνούς οργανισμού. Έτσι, αν η άμεση ανακούφιση του σωματικού πόνου των προσφύγων αποτελούσε ευθύνη μιας συμμαχικής οργάνωσης αρωγής, η Υπηρεσία Προσφύγων δεν θα χρειαζόταν να συμμετάσχει σε αυτή την αποστολή, παρά μόνο εάν η οργάνωση σταματούσε να λειτουργεί ή εάν υπήρχε λόγος να παρέμβει. Και στην τελευταία περίπτωση ωστόσο θα απαιτούνταν η συμφωνία της οργάνωσης.

Ωστόσο, η σωματική ανακούφιση είναι μόνο ένα από τα ζητήματα που προκύπτουν. Η Υπηρεσία Προσφύγων θα ασχολούνταν με όλα τα ζητήματα που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τον μακροχρόνιο πρόσφυγα και που δεν εμπίπτουν στη δικαιοδοσία ενός οργανισμού που έχει ως αντικείμενό του την ανακούφιση. Όλα αυτά βέβαια, στο πλαίσιο της προσπάθειας για την επίτευξη του βασικού σκοπού που δεν είναι άλλος από την επίλυση του προσφυγικού για τις ομάδες που έχει αναλάβει η Υπηρεσία. Όσο και να τονίσω ότι αυτός είναι ο σκοπός, ποτέ δε θα είναι αρκετό. Ο κόσμος έχει πλέον προσαρμοστεί τόσο πολύ σε όλη αυτή την κατάσταση με τους πρόσφυγες που τείνει πολλές φορές να τους εκλαμβάνει, αν όχι ως έναν εφιάλτη από τον οποίο δεν μπορεί

να ξεφύγει, τουλάχιστον ως μία αναπόφευκτη απόρροια της σύγχρονης κοινωνίας. Σαν αποτέλεσμα, οι μετανάστες πολλές φορές προτιμούν την προσωρινή ανακούφιση από τη μόνιμη θεραπεία. Για παράδειγμα, η προστασία ενός απάτριδος τόσο σε νομικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, παρά το γεγονός ότι αποτελεί ένα ζήτημα μεγάλης σπουδαιότητας που θα εξακολουθήσει να χρήζει διεθνούς δράσης, είναι μόνο ένα βήμα προς τον πραγματικό στόχο. Ο στόχος αυτός βέβαια δεν είναι άλλος από την παροχή μιας στέγης και μιας εθνικότητας σε έναν άπατριν, προκειμένου να αποκτήσει μία πατρίδα. Μπορεί κάτι τέτοιο να φαντάζει υπερβολικά τέλει για να γίνει πραγματικότητα, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι δεν πρέπει να το έχουμε στο νου μας.

Αφού η Υπηρεσία ολοκληρώσει το πρωταρχικό της αυτό καθήκον, θα πρέπει στη συνέχεια να αναλάβει διάφορες επικουρικές λειτουργίες. Στις λειτουργίες αυτές συμπεριλαμβάνονται και οι παρακάτω: να ασκήσει επιρροή στις κυβερνήσεις προκειμένου να υιοθετήσουν έναν ανθρωπιστικό τρόπο αντιμετώπισης των προσφύγων και να καθιερώσει έναν κοινό κώδικα δικαιωμάτων σε θέματα όπως η ποινική και πολιτική δικαιοσύνη, η εκπαίδευση και η αποκατάσταση της σωματικής υγείας αλλά και της εθνικότητας. Ακόμη, να προωθήσει τη αποδοχή κατάλληλων ταξιδιωτικών εγγράφων και διαβατηρίων για τους απάτριδες, να αναπτύξει συνεργασία για ανθρωπιστική αρωγή με διεθνείς, κρατικούς και ιδιωτικούς οργανισμούς, καθώς επίσης και να συμβουλεύει και να συνεπικουρεί σε σχήματα εκπαίδευσης και επανεκπαίδευσης που θα αποσκοπούν στην εύρεση εργασίας τους πρόσφυγες αλλά και στην αύξηση της αξίας τους σε επίπεδο εισοδήματος στις χώρες υποδοχής. Τέλος, θα πρέπει να διεξάγει ή να συμμετέχει στις έρευνες για περιοχές, στις οποίες οι πρόσφυγες θα μπορούσαν να εγκατασταθούν, αλλά και σε έρευνες για συγκεκριμένες βιομηχανίες που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν από τους πρόσφυγες. Σε γενικές γραμμές, η Υπηρεσία Προσφύγων θα επιζητά την μετατροπή των προσφύγων σε πολίτες, είτε μέσω της επιστροφής τους στις πατρίδες τους, είτε μέσω της απορρόφησής τους από τη χώρα στην οποία έχουν καταφύγει, μέσω της μετανάστευσής τους σε άλλες χώρες ή μέσω του μαζικού εποίκισμού. Τα καθήκοντα αυτά θα αφορούσαν πρωταρχικά τους μακροχρόνιους πρόσφυγες. Ωστόσο, μετά τη λήξη του πολέμου, υπάρχει η πιθανότητα να προκύψουν μακροχρόνια προβλήματα σχετικά με ανθρώπους που έχουν επιστρέψει στις πατρίδες τους και δεν θεωρούνται πλέον από τεχνικής άποψης πρόσφυγες, αλλά ταυτόχρονα θα έχουν ανάγκη να εποίκισουν ξανά σε μία έκταση τόσο μεγάλη, που θα απαιτείται διεθνής αρωγή. Η Διεθνής Υπηρεσία Προσφύγων θα μπορούσε να είναι κατάλληλη για να αναλάβει τέτοιου είδους προγράμματα.

Στα πλαίσια των καθηκόντων της, η Υπηρεσία θα πρέπει να συνεργάζεται στενά με όλα τα κράτη που επηρεάζονται από το προσφυγικό ζήτημα και ειδικά με εκείνα που παρέχουν προσωρινό άσυλο και στη συνέχεια να τα παρακινεί να αναλάβουν το μερίδιο ευθύνης τους, προκειμένου να βρεθεί μια οριστική λύση. Θα πρέπει να δουλεύει μέσω των κρατικών αρχών και να συνεργάζεται μαζί τους όσο το δυνατόν περισσότερο, αλλά και να παρέχει ελεύθερα τη βοήθειά της όπου χρειαστεί. Κατά τον ίδιο τρόπο θα πρέπει να συνεργάζεται με εθελοντικούς οργανισμούς που

δραστηριοποιούνται στα ίδια ή σε παρόμοια πεδία, και να τους ενθαρρύνει. Οι οργανισμοί αυτοί έχουν ασχοληθεί περισσότερο από τον καθένα με το προσφυγικό ζήτημα στο παρελθόν και ό,τι και να πει κανείς για την αφοσίωσή τους και για τα επιτεύγματά τους είναι λίγο. Τόσο κατά την περίοδο που ακολουθεί μετά τη λήξη του πολέμου όσο και αργότερα, η προσφορά των εθελοντών μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στη σωματική ανακούφιση των προσφύγων καθώς και στην επίλυση των όποιων προβλημάτων τους. Πολλές φορές η δουλειά τους χαρακτηρίζεται από το ανθρώπινο στοιχείο, το οποίο συνήθως δεν υπάρχει στους επίσημους οργανισμούς· δεν περιορίζονται τόσο από κανόνες και κανονισμούς· αναπτύσσουν προσωπικές επαφές, κάτι που ένας πολυάσχολος οργανισμός αδυνατεί να κάνει λόγω έλλειψης χρόνου. Οι μέθοδοί τους είναι στην πλειοψηφία τους αρκετά οικονομικές ενώ η φήμη που έχουν καταφέρει να χτίσουν τους δίνει το δικαίωμα να αξιοποιούν προσωπικές τους πηγές εσόδων προκειμένου να ενισχύσουν το κρατικό ή το διεθνές ταμείο.

Ταυτόχρονα, ίσως θα ήταν επιθυμητή η συνεργασία των ιδιωτικών οργανώσεων και της Διεθνούς Υπηρεσίας Προσφύγων προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγχυση αρμοδιοτήτων ή σπατάλη χρόνου και χρήματος, ιδιαίτερα κατά το ξεκίνημα της όλης προσπάθειας. Οι εθελοντικοί οργανισμοί θα μπορούσαν να αναλάβουν το ερευνητικό κομμάτι, προκειμένου να αποδεσμεύσουν την Υπηρεσία και τα αντίστοιχα Υπουργεία Εξωτερικών της κάθε χώρας από την υποχρέωση αυτή. Το κομμάτι αυτό περιλαμβάνει τις εκατοντάδες λεπτομερείς ερωτήσεις που αναπόφευκτα θα προκύψουν και θα αφορούν στον κάθε πρόσφυγα ξεχωριστά. Διαφορετικά θα πρέπει η Υπηρεσία και οι κυβερνήσεις να απασχολούν μεγάλο μέρος του εργατικού τους δυναμικού για να απαντήσουν στις ερωτήσεις αυτές. Πριν ξεσπάσει ο πόλεμος, σχεδόν όλοι οι οργανισμοί βασίζονταν πλήρως σε ιδιωτική χρηματοδότηση. Φυσικά δεν ήταν αρκετή για να ανταπεξέλθουν οικονομικά και έτσι, σήμερα, σε κάποιες χώρες, δέχονται οικονομική ενίσχυση από την κυβέρνηση. Παρά το γεγονός ότι οι ιδιωτικές φιλανθρωπικές οργανώσεις θα εξακολουθούν να υπάρχουν και να δρουν ελεύθερα, η οικονομική ενίσχυση που παρέχουν καλύπτει ένα μέρος μόνο των απαιτούμενων πόρων. Οι εθελοντικοί οργανισμοί έχουν ανάγκη από διεθνείς και κρατικούς πόρους. Ωστόσο, η όποια παρεχόμενη ενίσχυση θα πρέπει να αποπληρωθεί πλήρως μέσα από τα αποτελέσματα της δράσης των οργανισμών, η οποία υπό άλλες συνθήκες θα ήταν ευθύνη των δημοσίων αρχών.

V

Πολλά από τα ζητήματα που έχουν τεθεί στον αναγνώστη κατά τη διάρκεια της παραπάνω σύντομης ενός ευρέος και περίπλοκου προβλήματος δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπισθούν από εδώ. Παρόλα αυτά, υπάρχει κάτι που επιβάλλεται να αναφερθεί. Με ποιον τρόπο θα βρεθούν σπίτια για τους πρόσφυγες; Έχω αναφέρει τέσσερις μεθόδους περί αυτού: είτε θα επιστρέψουν στα σπίτια τους, είτε θα απορροφηθούν από τις χώρες που τους παρέχουν προσωρινό άσυλο, είτε θα μεταναστεύσουν, είτε θα προβούν σε εποικισμούς μεγάλης κλίμακας. Στο παρελθόν, η μετανάστευση είχε αποδειχθεί το πιο αποτελεσματικό μέσο αντιμετώπισης για τη

διαχείριση των προσφυγικών μετακινήσεων. Ήταν το φυσικό αντίδοτο μέχρι τη στιγμή που οι χώρες μετανάστευσης έκριναν αναγκαία την επιβολή περιορισμών. Και με τους περιορισμούς αυτούς όμως, η μέθοδος αυτή εξακολουθούσε να είναι αποτελεσματική, φιλτράροντας τουλάχιστον το 85% των 250.000 προσφύγων που εγκατέλειψαν την ευρύτερη περιοχή της Γερμανίας, στην οποία είχαν μόνιμα εγκατασταθεί πριν τον πόλεμο. Δε χωρά αμφιβολία ότι θα συνεχίσει να παίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο, όμως θα ήταν ανόητο να εθελotuφλούμε μπροστά σε συγκεκριμένα γεγονότα.

Μετά τη λήξη του πολέμου, πιθανότατα θα χρειαστεί να περάσει κάποιος καιρός μέχρι να κοπάσει όλη αυτή η άμπωτη και η πλημμυρίδα και να επανέλθει το προσφυγικό ζήτημα στην προπολεμική του κατάσταση (όταν εφαρμόζονταν πολλοί περιορισμοί). Συνήθως, η μετανάστευση από μια χώρα λειτουργεί ως ένα διέξοδο για το ζήτημα του υπερπληθυσμού, καθώς μέσω αυτής ο πληθυσμός μοιράζεται σε χώρες, στις οποίες θα μπορέσουν να αξιοποιηθούν καταλλήλως και έτσι όλοι βγαίνουν κερδισμένοι. Κάτι τέτοιο βέβαια προϋποθέτει ένα εύλογο επίπεδο σταθερότητας στις χώρες υποδοχής. Η προϋπόθεση αυτή ωστόσο, ενδέχεται να πληρείται ελάχιστα ή ακόμη και καθόλου, μετά τη λήξη του πολέμου. Η εύρεση εργασίας θα είναι δύσκολη· η απορρόφηση των αποστρατευμένων ανδρών και γυναικών στα τεχνικά έργα θα πάρει χρόνο· η μετάβαση από τον πόλεμο στην ειρήνη δεν θα είναι εύκολη· και οι προοπτικές των πρωτογενών βιομηχανιών, όπως αυτή της γεωργίας, θα αργήσουν να φανούν. Είναι πιθανό πολλές χώρες να διστάσουν να ανοίξουν τις πύλες τους μέχρι να ξεκαθαριστεί λίγο περισσότερο το μελλοντικό τοπίο της όλης κατάστασης – ειδικά όσον αφορά τους δικούς τους ανθρώπους. Ενδέχεται επίσης, ο υπερπληθυσμός που πιθανόν να υπήρχε σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες να μετατραπεί σε μειονότητα πληθυσμού μετά τον όλεθρο του πολέμου. Μια προσπάθεια αποκατάστασης των καταστροφών που προκάλεσε ο πόλεμος θα μπορούσε να συμβάλλει στη μείωση της ανεργίας ενώ οι νέες χρηματοοικονομικές πολιτικές που θα προκύψουν θα μπορούσαν να επιφέρουν άμεσα αποτελέσματα.

Όπως και να έχει, θα ήταν αφελές να υποθέσουμε ότι η ικανότητα ή η θέληση των χωρών να υποδεχθούν τους μετανάστες δε θα στερέψει ποτέ, όσα χρόνια κι αν περάσουν από τη λήξη του πολέμου. Για την ανεύρεση στέγης για τους πρόσφυγες, θα πρέπει να καταφύγουμε σε έναν συνδυασμό και των τεσσάρων μεθόδων που αναφέρθηκαν παραπάνω. Επιπλέον, θα πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια, προκειμένου να διατηρηθούν οι ποσότητες των προσφύγων σε ελεγχόμενα όρια. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με δύο τρόπους. Πρώτον, θα πρέπει να επιστρέψουν όσο το δυνατόν περισσότεροι κατατρεγμένοι πρόσφυγες στις πατρίδες τους, από τις οποίες εκδιώχθηκαν στο παρελθόν· δεύτερον, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν τυχόν αίτια που θα μπορούσαν να προκαλέσουν εκ νέου την άμεση έξοδο μια ακόμη ομάδας ανθρώπων από τη χώρα τους.

Σχετικά με τον πρώτο τρόπο, ο επαναπατρισμός δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να γίνει με τρόπο εξαναγκαστικό. Οι κατατρεγμένοι πρέπει να επιστρέψουν στις πατρίδες τους με τη δική τους θέληση και μόνο. Κάτι τέτοιο δεν θα γίνει παρά μόνο εάν οι ίδιοι πεισθούν πλήρως ότι θα έχουν τη δυνατότητα να ζήσουν ως πολίτες αλλά

και πολιτικά δικαιώματα και πλήρη προστασία της ζωής και της περιουσίας τους. Όσο για τον δεύτερο τρόπο που αναφέρθηκε παραπάνω, αυτή τη στιγμή, υπάρχουν χώρες στην Ευρώπη, στις οποίες ολόκληρες τάξεις του πληθυσμού, ειδικά οι Εβραίοι, υφίστανται κάθε μορφής κατατρεγμό που μπορεί να σκαφιστεί ένα διαβολικό μυαλό. Εκατομμύρια ανθρώπων θα δραπετεύαν αύριο κιόλας αν είχαν τη δυνατότητα να το κάνουν. Δεν είναι λοιπόν να απορεί κανείς γιατί πολλοί θεωρούν ότι δεν θα μπορούσαν να ζήσουν στις χώρες αυτές μελλοντικά. Ο θανάσιμος κίνδυνος να ξεσπάσει ένα νέο κύμα μετανάστευσης ελοχεύει και πρόκειται να εμφανιστεί με την πρώτη ευκαιρία. Θα επρόκειτο για μία φυγόκεντρο κίνηση, ικανή να ακυρώσει το ένστικτο της παλιννόστησης στις ψυχές άλλων ανθρώπων αλλά και να υπερθέσει στο μακροπρόθεσμο πρόβλημα ένα νέο προσφυγικό πρόβλημα που θα καθιστούσε το όλο ζήτημα δυσεπίλυτο ή και ανεπίλυτο.

Είναι ευθύνη των Ηνωμένων Εθνών να μην επιτρέψουν να συμβεί κάτι τέτοιο. Μέσα από την επιβολή όρων για την εξασφάλιση της ειρήνης, θα πρέπει αυτοστιγμεί να ακυρώσουν κάθε μορφή νομοθεσίας που εισάγει διακρίσεις και να βάλουν οριστικό τέλος στα διοικητικά μέτρα τις δημιουργούν. Οφείλουν επίσης να αποκαταστήσουν τα πολιτικά δικαιώματα σε όσους επλήγησαν και να τους παρέχουν εγγυημένη ασφάλεια και προστασία της ζωής και της περιουσίας τους. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να έχουν το κύρος των στρατιωτικών δυνάμεων. Η αλήθεια είναι βέβαια ότι αυτή η μεμονωμένη δράση δεν είναι αρκετή για να εξαλείψει τα υπολείμματα μίσους και προκατάληψης που θα αφήσει πίσω του ο ναζισμός. Ο χρόνος μόνο τα γιατρεύει όλα. Στο μεσοδιάστημα όμως, οι συνθήκες θα πρέπει να καταστούν τουλάχιστον υποφερτές και η αρχή ότι το βασικό καθήκον της κυβέρνησης είναι η προστασία των πολιτών της να θεμελιωθεί. Δεν τίθεται μόνο η μοίρα των εκατομμυρίων ανθρώπων που επηρεάζονται άμεσα υπό συζήτηση. Αν η απάνθρωπη αυτή συμπεριφορά των Ναζί γίνει αποδεκτή, τότε αργά ή γρήγορα θα υιοθετήσουν και άλλες χώρες αυτές τις σατανικές τακτικές. Στην περίπτωση αυτή, το προσφυγικό ζήτημα, που υπό άλλες συνθήκες θα μπορούσε να επιλυθεί, δεν θα επιδεχόταν καμία λύση.

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Postwar Problems of Refugees

By Sir Herbert Emerson

PRESIDENT ROOSEVELT predicted in October 1939 that "when this ghastly war ends there may be not one million but ten million or twenty million men, women and children, belonging to many races and many religions, living in many countries and possibly on several continents, who will enter into the wide picture -- the problem of the human refugee." [i] If we regard as refugees all those who have had to leave their homes because of military operations or persecution, through fear or under compulsion, then even the higher figure mentioned by the President has already been exceeded.

The most numerous refugee group consists of those who have had to flee before advancing armies. In China alone there are said to be fifty million of these. There must be almost as many Russians who have been evacuated or have escaped from Germanoccupied territory. Two million Indians who had long been settled in Burma have found their way to India. No reliable figures are available on the Poles who fled to Soviet Russia or on those who fled from Russian Poland into German Poland and the Vilna territory, but the number must run into the millions. When the Low Countries and France were invaded, the stream of refugees blocked the roads, and although most have now returned, thirty thousand civilians and many more soldiers -- Belgians, Dutch, Poles, Czechs and other nationalities -- escaped to Great Britain alone. So it has gone all over the world -- in Greece, Jugoslavia, Malaya and the East Indies. In most of the cases mentioned the number of refugees has been limited only by the means of escape.

The movement of labor from occupied territories into Germany, or within those territories, is of a somewhat different character. Some of it, no doubt, has been voluntary but many have had to move under coercion. Then there are the transfers of populations as a result of cessions of territory. Rumania, perhaps, has suffered most in this way; two hundred thousand persons are said to have moved from Transylvania alone to the remaining parts of Rumania. Most revolting of all in its deliberate brutality has been the mass expulsion or deportation by the Nazis of whole classes of people, especially the Jews. Four hundred thousand persons were expelled from Greater Germany before the war, and the same policy and methods have been extended to countries that have come under the German heel. The Vichy Government also adopted the same practices. Since the war began, not only have there been mass deportations of Jews into Poland and western Russia, but Jews have been collected locally and segregated in central ghettos.

These examples by no means exhaust the list of population movements, but they will suffice to show that when the war ends millions of persons will be scattered over the face of the globe, separated from their homes, many of them with no homes to return

to and some with no government willing to protect them. This is a bare statement of the problem in its most simple form. As for a solution, all that can be attempted here is to break down the problem into its main elements and to suggest two or three basic principles which should be followed in trying to deal with them.

II

First let us distinguish between the short-term and the longterm problem. "Short-term" must for the time being remain undefined. But we can say that though it is not likely to be less than five years from the cessation of hostilities, beyond that it will approach what we can call long-term. The immediate problem will be that of relief, using the word in a wide sense; and the objective should be not merely to relieve privation and want but to get as many persons as possible back to their own countries, and, where feasible, to their own homes. Relief will include many activities beside the feeding of the needy, although this in itself will be a colossal task, involving the production, collection, financing, transportation (often overseas) and distribution of supplies so that they are in the right quantity in the right place at the right time. Relief will also include supplying medical needs, coördination of private efforts in such matters as the special care of children, and the organization and control of transport so that masses of people will move in accordance with the ability of the countries of destination to absorb and maintain them.

The difficulties are sure to be greatly increased by the sudden closing down or contraction of war industries, which will throw many out of employment. They will be further complicated by the problems presented by two large groups of persons of which as yet no mention has been made -- men and women under arms, and prisoners of war. The military forces of the defeated enemy will break up. Those of the United Nations will have to be demobilized. Prisoners of war must be cared for and repatriated. It will be natural and necessary to give some measure of priority to the needs of men who have fought. Furthermore, cessation of the main hostilities may not bring an end to strife. Secondary wars may follow, as they did in 1918 and 1919, and in some countries internal revolution may precede the formation of stable governments. Some time must elapse, also, before the civil administrations can be expected to be in smooth operation. For this reason, as well as because of military requirements, the work of relief will at first have to be carried out by the armies of occupation.

The picture is a somber one. There is, however, one factor which will help solve a problem which would otherwise be almost insoluble. This is the homing instinct. The great mass of displaced persons will turn instinctively to their own countries. Moreover, where stable governments exist or as they come into existence, they will normally wish to have their own nationals back and they may be expected not only to coöperate fully with international or Allied agencies in accomplishing the tasks involved, but to utilize their own resources to as great an extent as possible. The

difficulty in most cases will not be to persuade people to return to their own countries, but to regulate the movement.

But although the vast majority of exiles will wish to return home, and will be welcomed by their governments, there will be a residuum of whom this will not be true. Some will be unable to return for reasons other than physical -- either because their governments will not be prepared to receive them or because they themselves will refuse, in view of past events, to incur the fresh risks that might be involved. We cannot estimate today how large this residuum may be, but since the total of displaced persons is already many millions even a small percentage will present a formidable problem. These persons will be true refugees in the sense in which the word has hitherto been used in international authority and practice. In this sense a refugee may be said to be a person who, for other than physical reasons, is unable to return to his own country and to enjoy there the protection of the government. The obstacles in his way are usually found either in the system or policy of a government which practices some form of political, racial or religious persecution, or in changes in state boundaries, usually as a result of military conquest. Often the refugee has been deprived of his nationality and is stateless. The common use of the word "refugee" to denote not only persons of the class just described, but also those who, for temporary reasons, are unable to get back to their own countries or to their own homes, is confusing, since the two classes will present different problems which will have to be dealt with by different agencies. It is necessary to distinguish between them, and for convenience I will refer to the temporary exiles as short-term refugees and to the others as long-term refugees.

Some of the postwar problems will be common to both groups. Both, for example, will need relief of their physical distress in the period immediately following the end of hostilities. The United Nations are understood to have this problem already in hand and it may be assumed that there will be an allied organization which will undertake the relief measures mentioned. It may also be assumed that, so far as the relief of privation is concerned, this body will make no distinction between nationals and strangers or between short-term and long-term refugees, and that the sole test will be the necessity for relief. The same standards should be applied to all, and this requires that the responsibility for relief, so far as it is of an international character, should be vested in a single agency. To attempt to set up one international authority to relieve the physical distress of nationals and another for non-nationals would lead to confusion, conflict and variation in standards, and would cause a great deal of unnecessary suffering. Still more confusion would result if attempts were made at that stage to distinguish between short-term and long-term refugees. Indeed, it will not be possible for some time to make a final classification of non-nationals as short-term or long-term refugees. Some groups will at once come within the long-term category. In other cases it will be necessary to wait to classify them until future conditions in their countries of origin become clear and until their own attitudes have been determined. Much will depend on whether or not former state boundaries are restored. Here again the facts will not be evident at once, and premature assumptions regarding the long-

term status of particular groups are therefore to be deprecated. The initial object should be to return as many willing persons as possible to their own countries as soon as possible. We know that there will be at once some groups which cannot be returned, however, and it is probable that similar groups will emerge later. They will constitute the problem of the longterm refugee, and it is with this that I am primarily concerned.

III

Experience in the 20 years since the last war, and particularly the expulsion by the Nazis of whole classes of Germans, has left no doubt that the refugee question is of international concern. On the humanitarian side, it has outstripped the resources of private benevolence; politically and economically it affects so many states that it calls for concerted action; while the causes that create the refugee can only be prevented by international sanctions. If, therefore, a solution is to be found, there must be an international organization competent to deal with the problem's many aspects. I will call this organization the International Refugee Authority.

At present two international organizations are concerned with refugees. The older is the League of Nations, acting through a Commission. Since Dr. Nansen became High Commissioner in 1921 there has been no time when the League has not had definite responsibilities for particular groups of refugees. The responsibilities and the groups have varied, but the League's record of experience and service is a continuous one. The League has consistently given special attention to the political and legal protection of those groups which from time to time have been brought within its mandate.

The Intergovernmental Committee -- the other international organization concerned with refugees -- came into being at the conference held at Evian in July 1938 on the initiative of President Roosevelt. Its specific object was to find a solution of the involuntary emigration of nationals from Greater Germany. The hope was that a long-term program might be arranged in collaboration with the German Government and within the framework of the existing immigration laws and practices of the various governments concerned. The coöperation of the German Government would have made possible an orderly system of emigration which might have been financed largely from the assets of the emigrants themselves. Some prospects of this hope being achieved still existed when the outbreak of war created an entirely new situation. The Intergovernmental Committee has devoted itself particularly to examining and encouraging schemes of permanent settlement.

Each of these two bodies has limited functions, has a mandate restricted to particular groups of refugees, and has strictly defined the financial responsibilities. Neither would be able, then, in its present form, to deal effectively with the postwar problem. Either one could, however, be adapted and developed for the purpose. I do not wish to make any suggestion along this line, but prefer to outline what I conceive to be the

functions of a single International Refugee Authority, capable of dealing with the main questions that will arise.

IV

The Authority's mandate should extend to each group of longterm refugees as soon as it is satisfied that the group as a whole is of this character. Thus immediately after the war it might thus be concerned with only a few groups -- for example, refugees from Greater Germany and the so-called Nansen refugees (who now include the Russian and Armenian refugees from the last war) and perhaps the Spanish refugees. It would enlarge its mandate as the long-term character of other groups became evident. It would, therefore, have to be fully informed of the facts of the changing political and economic situation. It would be concerned with all matters affecting the interests of refugee groups which required international action or assistance and which were not the responsibility of some other international agency. Thus, if the immediate relief of physical distress after the war were the function of an Allied relief organization, the Refugee Authority would not have to participate in that task except in areas where the relief organization was not operating or where, by agreement with that body, there was reason for it to do so.

But physical distress is only one question. The Refugee Authority would deal with all questions affecting the long-term refugee which are outside the scope of a relief organization -- always keeping in mind its essential purpose of discovering a final solution for the groups within its care. This purpose cannot be emphasized too strongly. The world has become so accustomed to refugees that there is a tendency to regard them, if not as a permanent incubus, at least as an unavoidable incident of modern society. As a result, even the refugees themselves sometimes attach more importance to the palliatives than to the cure. The legal and political protection of the stateless person, for instance, is a matter of great importance which will continue to demand international action, but it is only a stage toward the real goal, which is to furnish the stateless person with a home and a nationality so that he ceases to be stateless -- a counsel of perfection perhaps, but one which has to be borne constantly in mind.

In the discharge of this primary duty the Authority will have to undertake many auxiliary functions, among them the following: to influence governments to adopt humanitarian principles in their attitude toward refugees, and to secure so far as possible a common code of rights in such matters as criminal and civil justice, education, health and state relief; to encourage the acceptance of appropriate forms of travel documents and passports of stateless persons; to develop and coördinate humanitarian assistance from international, state and private funds; to advise on, and, if necessary, to assist schemes of training and re-training to fit refugees for available employment and increase their economic value to the countries of reception; and to carry out or assist surveys of areas for settlement, and of particular industries for development by refugees. In general, the Authority will seek to convert refugees into

citizens, either by their return to their own countries, or by their absorption within the country of refuge, by their normal emigration to other countries, or by large-scale settlement. These duties would relate primarily to long-term refugees, but, as after the last war, long-term problems may also arise in connection with persons who have returned to their own country and are technically no longer refugees but who nevertheless have to be resettled on a scale so large as to require international assistance. The International Refugee Authority might be a suitable agency to carry out such schemes.

It would be incumbent on the Authority to work in the closest coöperation with all states concerned, especially with the countries of temporary asylum, and to encourage each to take its full share in developing the final solution. It should work through and with the state authorities so far as possible, and where assistance was necessary it should give it freely. Similarly, it should coöperate with and encourage voluntary organizations working in the same or related fields. In the past, these have taken the foremost part in refugee work, and no praise is too high for their devotion and achievements. Both during the period immediately after the war and later, the voluntary workers can make a valuable contribution toward the relief of distress and the solution of refugee problems. They bring to their work a human element sometimes absent from official agencies; they are not fettered to the same extent by rules and regulations; and they establish individual contacts which a busy official has not the time to make. They are usually economical in their methods, and the reputation they have established enables them to tap private sources of revenue which can supplement state or international funds.

At the same time, it may be desirable, especially during the early period, to coördinate the efforts of the private agencies and the work of the International Refugee Authority so as to avoid overlapping, confusion and waste. The volunteer bodies could relieve both the Authority and the foreign offices of the countries concerned of a large part of the great mass of case work, that is to say, the hundred and one questions of detail which arise regarding individuals. Otherwise the Authority and the governments concerned would have to maintain large staffs for that purpose. Before the war, almost all the organizations were entirely dependent on private finance. They could not sustain the burden and in some countries they are now aided by the government. While private charity will no doubt continue to flow freely, it can provide only a part of the necessary funds. The voluntary bodies will have to be assisted from international or state funds; but any aid given will be more than repaid in the form of work done which would otherwise fall on public authorities.

V

Many of the issues that will have been suggested to the reader in the course of the preceding summary of a vast and complicated problem cannot be dealt with here; but there is one about which something must be said. How are new homes to be found for the refugees? I have mentioned four methods -- return to their own countries;

absorption in the countries of temporary asylum; normal emigration; and large-scale settlements. In the past, emigration was by far the most successful way of handling refugee movements. It was the normal remedy before countries of immigration found it necessary to impose restrictions. Even so, it took care by infiltration of at least 85 percent of the 250,000 refugees from Greater Germany who were permanently settled before the war. It will, no doubt, continue to play an important part; but we would be foolish to shut our eyes to certain facts.

After the war some time is likely to pass before the ebb and flow of migration reverts even to prewar conditions (in which it will be recalled, many restrictions were in operation). In ordinary circumstances, emigration provides outlets for the overflow of populations by spreading it over countries where it can be put to use economically, with benefit to all. This presupposes a reasonable degree of stability in the countries of reception, a factor likely to be absent or uncertain immediately after the war. Employment may be difficult; the absorption of demobilized men and women into civil work will take time; the change-over from war to peace industry will not be easy; and the prospects in the various primary industries, such as agriculture, will not at once be clear. Some countries may be reluctant to open their doors until the future - particularly of their own people -- can be forecast with some accuracy. These factors may be offset by others more favorable. The ravages of war may convert a previous excess of population in some European areas into a shortage; repair of the ravages of war may dispel the specter of unemployment; new financial and economic policies may produce rapid results.

However this may be, we would be unwise to assume that either the capacity or the will of countries to receive immigrants will be unlimited in the years immediately following the end of the war. To find homes for the refugees we shall certainly have to resort to all the four methods mentioned. Every effort will have to be made, too, to keep the number down to manageable proportions. This can be done in two ways. First, as many as possible of the persecuted should be enabled to return to the countries from which they were expelled; second, causes which might otherwise lead to an immediate exodus of a new host of refugees should be removed.

As regards the first, compulsory repatriation is out of the question. The persecuted must go back of their own free will. At the best, they will not do so unless they are reasonably certain that they can live the lives of citizens with the rights of citizens, and with full protection of life and property. As for the second, there are now countries in Europe where whole classes of the population, and especially the Jews, are suffering every form of persecution that a diabolical ingenuity can devise. There are millions who would escape tomorrow if they were able to do so. No wonder that many regard these countries as places in which they cannot live in the future. There is grave danger of a new rush outward as soon as the opportunity occurs -- a centrifugal movement which would go far to cancel the homing instinct of others, and which would superimpose on the long-term problem a new refugee problem which would make the whole intractable and insoluble.

It must be the business of the United Nations to see that this does not happen. In imposing terms of peace they must at once annul all discriminatory legislation and end all administrative measures of discrimination. They must restore to the affected classes the rights of citizens and guarantee them safety and protection of life and property. These measures must have the sanction of military force. True, this alone will not wipe out the legacy of hatred and prejudice which Nazism will leave behind. Time is the only real solvent. But conditions must meanwhile be made at least tolerable, and the principle enforced that it is the first duty of a government to protect its own nationals. It is not only the fate of the millions of persons now directly affected that is at issue. If the flagrant breach of this principle by the Nazis is condoned, then sooner or later other countries will inevitably adopt the same evil methods. The refugee problem, which will otherwise yield to treatment, would then have to be designated as beyond solution.

[i] Address to members of the Executive Committee of the Intergovernmental Committee dealing with refugee problems, Washington, October 17, 1939.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Το πρωτότυπο αγγλικό κείμενο που επέλεξα να μεταφράσω έχει τίτλο *Postwar Problems of Refugees* και αποτελεί άρθρο του Sir Herbert Emerson, δημοσιευμένο στην ηλεκτρονική εφημερίδα Foreign Affairs. Το άρθρο αυτό πραγματεύεται τα προβλήματα και τις κακουχίες που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες από διάφορα μήκη και πλάτη του κόσμου μετά τη λήξη του πολέμου και κάνει μια απόπειρα να προτείνει τρόπους για την επίλυσή τους με την λιγότερη δυνατή σωματική και κυρίως συναισθηματική επίπτωση στους πρόσφυγες.

Ο λόγος που επέλεξα να μεταφράσω και να αναλύσω τις μεταφραστικές δυσκολίες και τεχνικές αυτού του κειμένου είναι το ίδιο του το περιεχόμενο: το προσφυγικό. Πρόκειται για ένα ζήτημα που είναι αρκετά επίκαιρο τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα στη χώρα μας. Θεώρησα λοιπόν τη μετάφρασή του κάτι σαν πρόκληση, καθώς ένας μεταφραστής τη σήμερον ημέρα οφείλει να βρίσκεται σε θέση να μεταφράσει κείμενα που μιλούν για το συγκεκριμένο θέμα, δεδομένης της μεγάλης ποσότητας άρθρων που δημοσιεύονται πάνω σε αυτό. Εκτός αυτού, πρόκειται για ένα ζήτημα απέναντι στο οποίο είμαι αρκετά ευαισθητοποιημένη και πιστεύω ότι θα έπρεπε να δίνεται μεγαλύτερη σημασία και βαρύτητα στην προσπάθεια επαναπατρισμού των ανθρώπων αυτών και να υπάρχει λιγότερη εμπάθεια προς το πρόσωπό τους. Οφείλω να ομολογήσω ότι το πρωτότυπο κείμενο με στενοχώρησε αρκετά, γιατί καθώς το διάβαζα, έκανα εικόνες στο μυαλό μου τις καταστάσεις που περιγράφει και τον σωματικό και συναισθηματικό πόνο που έζησαν οι πρόσφυγες μεταπολεμικά. Σε επόμενη φάση, με σοκάραν αρκετά οι αριθμοί που αναφέρονται στο κείμενο, σχετικά με τις μάζες των ανθρώπων που εξαναγκάστηκαν σε φυγή από τα σπίτια τους και τις χώρες τους. Για τους λόγους αυτούς, προσπάθησα πάρα πολύ κατά τη μεταφραστική διαδικασία να διατηρήσω το ύφος και το νόημα του κειμένου-πηγή και στο κείμενο-στόχος, ελπίζοντας να ξυπνήσω και στον αναγνώστη του ελληνικού κειμένου συναισθήματα και να προωθήσω τον περαιτέρω προβληματισμό του, πράγμα που έκρινα ότι αποτελεί και τον απώτερο στόχο του πρωτοτύπου.

Η τέχνη της μετάφρασης γενικά, αλλά και ενός κειμένου με τόσο βαθύ περιεχόμενο ειδικά, προϋποθέτει σαφώς την άριστη γνώση τόσο της γλώσσας-πηγής όσο και της γλώσσας-στόχος, καθώς επίσης και γνώση των κοινωνικών και πολιτισμικών συμβάσεων και συνθηκών των δύο λαών που αυτές αντιπροσωπεύουν. Η γλωσσική επάρκεια θα πρέπει να καλύπτει όλα τα επίπεδα της γλώσσας: λεξιλογικό, συντακτικό, γλωσσολογικό, γραμματικό, πολιτισμικό κ.ά. Υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις, κατά τις οποίες ένας μεταφραστής υποπίπτει σε παρανοήσεις και μεταφραστικά λάθη, ακριβώς επειδή δεν γνωρίζει τον πολιτισμό, την κοινωνία, τις νόρμες του λαού από τον οποίο πρόκειται να αναγνωσθεί το κείμενο ή του λαού από τον οποίο προέρχεται το πρωτότυπο. Μία λέξη ή φράση, η οποία στην αγγλική είναι αποδεκτή, μπορεί να προσβάλλει τον Έλληνα αναγνώστη, καθώς οι δύο πολιτισμοί είναι αρκετά διαφορετικοί μεταξύ τους. Ειδικά όταν ο μεταφραστής αναλαμβάνει ένα κείμενο με ένα περιεχόμενο παρόμοιο με αυτό που επέλεξα εγώ, το οποίο θίγει ένα αρκετά λεπτό ζήτημα που ούτως ή άλλως έχει ήδη εγείρει αντιδράσεις στη χώρα μας, ο κίνδυνος για παρανοήσεις και παρεξηγήσεις είναι ακόμα μεγαλύτερος. Προσπάθησα λοιπόν πάρα πολύ, με βάση παράλληλα κείμενα αλλά και τις γνώσεις

που διαθέτω επάνω στον αγγλικό και τον ελληνικό πολιτισμό να αποφύγω τέτοιου είδους παγίδες. Κατά τη γνώμη μου, μόνον τότε μπορεί να εξασφαλιστεί η ισοδύναμη μεταφορά του νοήματός του στην άλλη γλώσσα.

Το πρωτότυπο κείμενο που έχω επιλέξει είναι γραμμένο στην αγγλική και η γλώσσα-στόχος μου ήταν η ελληνική. Ήρθα λοιπόν αντιμέτωπη με αρκετά μεταφραστικά διλήμματα, καθώς η αγγλική έχει έναν «δικό της τρόπο» να λέει τα πράγματα. Συνεπώς συνειδητοποίησα αμέσως ότι θα έπρεπε να αναζητώ τις αντίστοιχες ελληνικές φράσεις και όχι να μεταφράζω τις αγγλικές στα ελληνικά, κάτι που θα οδηγούσε σε παρανοήσεις και μεταφραστικά λάθη. Μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα παρακάτω: i) η φράση **stream of refugees** του πρωτότυπου κειμένου, ενώ θα μπορούσε να μεταφραστεί ως «*ρεύμα των προσφύγων*», η απόδοση αυτή θεώρησα ότι δεν ήταν η ιδανική, καθώς τα ελληνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης κάνουν λόγο για **προσφυγικό ρεύμα**. Θεώρησα λοιπόν τον όρο αυτό πιο δόκιμο, καθώς η πρώτη απόδοση, μολονότι όχι λανθασμένη, θα πρόδιδε το γεγονός ότι επρόκειτο για μετάφρασμα κάποιου άλλου κειμένου. Δεδομένου ότι απώτερος στόχος του μεταφραστή είναι το μετάφρασμά του να διαβάζεται εύκολα και κατανοητά, σαν πρωτότυπο κείμενο, προσπάθησα να μην πέσω σε τέτοιου είδους παγίδες. ii) Σε αρκετά χωρία του πρωτοτύπου ο συγγραφέας αναφέρεται σε μια περιοχή ως **Greater Germany**. Έπειτα από αρκετή ώρα έρευνας στο διαδίκτυο σε άρθρα, παράλληλα κείμενα και λεξικά, δεν βρήκα κάποιον αντίστοιχο ελληνικό όρο και αποφάσισα να ακολουθήσω τα λόγια του Δρ. Μιχάλη Πολίτη: «*Εφόσον κατά τη συστηματική ανάγνωση ο μεταφραστής διαπιστώσει κενά στο γνωσιολογικό εξοπλισμό του που τον δυσχεραίνουν στην κατανόηση του κειμένου, μπορεί να προβεί σε συμπληρωματική και εμβριθέστερη έρευνα τεκμηρίωσης, εκτός κι αν, όπως επισημαίνει και η Dancette (1995: 24), καλύψει τα όποια κενά του μέσω παραγωγής συναγωγών.*»² Προσπάθησα λοιπόν μέσα από τα συμφραζόμενα να αποδώσω τη φράση αυτή κατά προσέγγιση ως **ευρύτερη περιοχή της Γερμανίας**, μιας και το «*Μεγαλύτερη Γερμανία*» το θεώρησα ίσως και προσβλητικό σαν μετάφραση. iii) Συνάντησα επίσης τη φράση **bare statement**, η οποία χρησιμοποιείται έτσι ακριβώς στην αγγλική και σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να μεταφραστεί στην ελληνική ως **γυμνή δήλωση**. Θεώρησα ότι η καταλληλότερη και πιο κοντινή νοηματικά φράση ήταν η **γυμνή αλήθεια**, που χρησιμοποιείται αρκετά συχνά. Με γνώμονα τις περιπτώσεις αυτές έπραξα και σε άλλα, παρόμοια χωρία του κειμένου.

Βασική μου μέριμνα στην εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας ήταν η επίτευξη ενός ισοδύναμου με το πρωτότυπο και άρτιου γλωσσικά μεταφράσματος, καταγράφοντας ταυτόχρονα τα στάδια της μεταφραστικής διαδικασίας. Προέβησα λοιπόν σε διάκριση των μεταφραστικών δυσκολιών και διλημάτων σε μορφολογικό-συντακτικό επίπεδο, σε λεξιλογικό, σε υφολογικό και σε σημασιολογικό-γλωσσολογικό επίπεδο, όπως θα δούμε παρακάτω.

² Πολίτης, Μ. *Μεταφραστική μεθοδολογία*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Οι δημοφιλέστερες και πιο συχνά εφαρμοζόμενες μεταφραστικές τεχνικές που συνάντησα ήταν αυτές που θεμελίωσαν δύο γλωσσολόγοι από τον Καναδά, οι Viney και Dalbarnet. Εκείνοι πρώτοι εντόπισαν και διατύπωσαν επτά θεμελιώδεις μεταφραστικές τεχνικές στο έργο που δημοσίευσαν με τίτλο «*Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction*». Βασικό σημείο αναφοράς του έργου τους αποτελεί η μεταφραστική μονάδα (unité de traduction), η οποία ορίζεται ως «το μικρότερο τμήμα του εκφωνήματος, στο εσωτερικό του οποίου η συνοχή μεταξύ των στοιχείων είναι τέτοια που δεν επιτρέπει να μεταφραστούν ξεχωριστά», η οποία λειτουργεί ως βάση για την κατάτμηση του κειμένου. Με βάση αυτή τη θεωρία λοιπόν προσπάθησα να ολοκληρώσω τη μεταφραστική διαδικασία, αφού πρώτα διέκρινα τα επίπεδα ανάλυσης του πρωτότυπου κειμένου που έκρινα ότι θα με βοηθούσαν, όπως φαίνεται και στην παρακάτω ανάλυση.

Ο παραπάνω τρόπος μελέτης ενός κειμένου συνίσταται σε τρία θεμελιώδη στοιχεία: α) **το λεξιλόγιο (lexique)**, το εύρος δηλαδή των σημασιολογικών πεδίων γλώσσας-πηγής και γλώσσας-στόχου, β) **τη συναρμογή (agencement)**, δηλαδή το μορφολογικό και συντακτικό πλαίσιο των γλωσσών και γ) **το μήνυμα (message)**, που αντικατοπτρίζει την πολιτισμική πραγματικότητα της εκάστοτε γλώσσας. Στη μελέτη αυτή παρουσιάζονται κάποιες τεχνικές, οι οποίες σε συνδυασμό με τη διαδικασία που καλείται να ακολουθήσει ο μεταφραστής, μπορούν να προσφέρουν στον αναγνώστη ένα κείμενο ισοδύναμο προς το πρωτότυπο. Αναφέρεται λοιπόν ότι ο μεταφραστής μπορεί να ακολουθήσει δύο διαφορετικές κατευθύνσεις: **την άμεση ή απευθείας μετάφραση (traduction directe)** και **την πλάγια μετάφραση (traduction oblique)**. Στην άμεση μετάφραση το μήνυμα της γλώσσας-πηγής μεταφέρεται αυτούσιο στη γλώσσα-στόχο χάρη είτε στην ύπαρξη παράλληλων κατηγοριών (δομικός παραλληλισμός) είτε στην ύπαρξη παράλληλων εννοιών (μεταγλωσσικός παραλληλισμός). Σε αυτήν ανήκουν το δάνειο, το έκτυπο και η κατά λέξη μετάφραση. Στην πλάγια μετάφραση καταφεύγει ο μεταφραστής όταν δεν υφίσταται μεταγλωσσικός ή δομικός παραλληλισμός και για αυτό το λόγο οδηγείται σε συντακτική ανασύσταση του μηνύματος.

Οι επτά μεταφραστικές τεχνικές είναι οι εξής:

1. Δάνειο (emprunt)

Το δάνειο αποτελεί την πιο απλή από όλες τις μεταφραστικές τεχνικές. Σε αυτή, το λέξιμα μεταφέρεται αυτούσιο από τη γλώσσα-πηγή στη γλώσσα-στόχο ή προσαρμόζεται στη μορφολογία και τη φωνολογία της γλώσσας-πηγής. Βασικό λόγο ύπαρξής του αποτελεί η ανάγκη του μεταφραστή να αποδώσει στο μετάφρασμα το κατάλληλο τοπικό χρώμα. Προκειμένου ωστόσο να διατηρηθεί η γλαφυρότητα και η μεγαλύτερη δυνατή φυσικότητα του κειμένου, θα πρέπει να χρησιμοποιείται με μέτρο.

2. Έκτυπο (calque)

Ως έκτυπο (calque) ορίζεται η τεχνική κατά την οποία η γλώσσα-πηγή δανείζει ένα σύνταγμα στη γλώσσα-στόχο, μεταφράζοντάς το κατά λέξη. Διακρίνεται στις εξής δύο κατηγορίες: α) στο φραστικό έκτυπο (calque d' expression), το οποίο ακολουθεί τη δομή του συντάγματος της γλώσσας-στόχου και β) στο δομικό έκτυπο (calque de structure), το οποίο εισάγει στο μετάφρασμα μια νέα μορφοσυντακτική δομή, μεταφράζοντας κατά λέξη το σύνταγμα.

3. Κατά λέξη μετάφραση (traduction littérale / mot à mot)

Πρόκειται για την πιο εύκολη μεταφραστική τεχνική και είναι εφικτή σε περιπτώσεις όπου η γλώσσα-πηγή και η γλώσσα-στόχος ανήκουν στην ίδια οικογένεια γλωσσών ή συμπίπτουν πολιτισμικά.

4. Μετάταξη (transposition)

Είναι η τεχνική κατά την οποία ένα μέρος του λόγου αντικαθίσταται από κάποιο άλλο χωρίς ωστόσο καμία αλλαγή στο νόημα (π.χ. μετατροπή ρήματος σε όνομα, ονόματος σε ρήμα κ.ά.).

5. Μετατροπία (modulation)

Χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις όπου η μετάταξη και η κατά λέξη μετάφραση δίνουν ένα μήνυμα γραμματικά σωστό, το οποίο όμως δεν βγάζει νόημα. Η μετατροπία επιτυγχάνεται με αλλαγή προοπτικής του μηνύματος ώστε αυτό να γίνεται πιο σαφές και να ανταποκρίνεται στα πλαίσια του πολιτισμού της γλώσσας-στόχου.

6. Ισοδυναμία (équivalence)

Η τεχνική αυτή εφαρμόζεται όταν το πρωτότυπο και το μετάφρασμα περιγράφουν την ίδια κατάσταση, αλλά με διαφορετικά μέσα. Συνήθως συναντάται σε φρασεολογικούς ιδιωτισμούς, κλισέ, παροιμίες, επιφωνήματα κ.ά.

6. Προσαρμογή (adaptation)

Αποτελεί μία ιδιαίτερη περίπτωση ισοδυναμίας, που καλείται «ισοδυναμία καταστάσεων». Εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπου η κατάσταση, για την οποία γίνεται αναφορά στο μήνυμα, δεν υφίσταται στη γλώσσα-στόχο και επομένως πρέπει να μεταφερθεί κάποια κατάσταση ισοδύναμη αυτής της γλώσσας-πηγής. Ο μεταφραστής καλείται να δημιουργήσει μία κατάσταση που να ανταποκρίνεται στην πολιτισμική πραγματικότητα της γλώσσας-στόχου, διατηρώντας ταυτόχρονα το νόημα του μηνύματος.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Στις επόμενες σελίδες θα παραθέσω κάποια παραδείγματα της ανάλυσης που έκανα στο πρωτότυπο κείμενο κατά τη διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας σε μορφολογικό-συντακτικό, λεξιλογικό, σε υφολογικό και σε σημασιολογικό-γλωσσολογικό επίπεδο. Πρόκειται για σημεία, στα οποία η μετάφραση προέκυψε από ένα συνδυασμό της σημασίας των λέξεων και της λογικής με την προσπάθειά μου να δημιουργήσω ένα κείμενο δόκιμο και εύκολο στην ανάγνωση, ένα κείμενο που «να ρέει» σαν πρωτότυπο.

Α. ΜΟΡΦΟΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1. Μετατροπή άρθρου

1.1. Απαλοιφή αόριστου άρθρου

... may not bring **an** end to strife

... δεν είναι βέβαιο ότι θα βάλει τέλος στη διαμάχη αυτή

...usually as **a** result of military conquest

...οι οποίες είναι συχνό επακόλουθο των στρατιωτικών κατακτήσεων

1.2. Απαλοιφή οριστικού άρθρου

The same standards should be applied to all...

Όλοι οι μετανάστες θα πρέπει να έχουν ίση μεταχείριση...

I will call this organization **the** International Refugee Authority.

Θα ονομάσω αυτόν τον οργανισμό «Διεθνή Υπηρεσία Προσφύγων».

1.3. Προσθήκη οριστικού άρθρου

...concerned with refugees

...που ασχολείται με **το** προσφυγικό

...if the immediate relief of physical distress

...αν η άμεση ανακούφιση **του** σωματικού πόνου

... by agreement with that body

... θα απαιτούνταν **η** συμφωνία της οργάνωσης

Most revolting of all

Το πιο αποκρουστικό γεγονός από όλα...

1.4. Μετατροπή αόριστου άρθρου σε οριστικό

... bring to their work **a** human element
... χαρακτηρίζεται από **το** ανθρώπινο στοιχείο

... the first duty of **a** government...
... το βασικό καθήκον **της** κυβέρνησης είναι...

2. Μεταβολή αριθμού

2.1. Από πληθυντικό σε ενικό

No **reliable figures** are available on the Poles...
... δεν υπάρχει **ακριβής αριθμός** των Πολωνών...

2.2 Από ενικό σε πληθυντικό

The difficulty in most cases will not be...
Οι δυσκολίες που θα αντιμετωπίσουν στις περισσότερες περιπτώσεις δεν θα έχει να κάνει με...

3. Μεταβολή τάξης

3.1. Από ρήμα σε ουσιαστικό

Since the war **began**...
Από την **έναρξη** του πολέμου...

... to **break down** the problem into its main elements and to **suggest** two or three basic principles...

... μια **προσπάθεια διαχωρισμού** του προβλήματος στα βασικά του συστατικά και έπειτα **η αναζήτηση** δύο ή τριών βασικών αρχών...

... in trying to **deal** with them...
... για την **αντιμετώπιση** όλων των πτυχών του....

3.2. Από επίρρημα σε ουσιαστικό

... have been collected **locally**...
... απομακρύνονταν από **μεμονωμένες περιοχές**....

3.3. Από επίθετο σε επίρρημα

Some of it, no doubt, has been **voluntary**...

Αναμφίβολα υπήρξε μια μερίδα ανθρώπων που συμμετείχε σε αυτό **εθελοντικά**..

3.4. Από μετοχή σε ρήμα

...**belonging** to many races and many religions...

... **που θα ανήκουν** σε πολλές εθνικότητες και θρησκείες...

... **living** in many countries and possibly on several continents...

... **που θα ζουν** σε πολλές χώρες και πιθανόν σε διάφορες ηπείρους..

3.5. Απόδοση γερονδίου ως ουσιαστικό

... before **advancing** armies...

... πριν τη **σύσταση** των προελαυνόντων στρατευμάτων...

3.6. Από επίρρημα σε επίθετο

... politically and economically...

... Από πολιτικοοικονομικής πλευράς...

4. Μεταβολή χρόνου

4.1. Από παρακείμενο σε αόριστο

... all those who **have had** to leave their homes...

... όλους εκείνους που **αναγκάστηκαν** να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους...

... those who **have had** to flee...

... εκείνους που **αναγκάστηκαν** να τραπούν σε φυγή...

... that **have come** under the German heel.

... που **βρέθηκαν** υπό την επιρροή του γερμανικού άξονα...

5. Μεταβολή φωνής

5.1. Από ενεργητική σε παθητική

These examples by no means **exhaust** the list of population movements...

Η λίστα των μετακινήσεων πληθυσμών σε καμία περίπτωση **δεν εξαντλείται στα παραπάνω παραδείγματα...**

6. Προσθήκη λέξης

The movement of labor from occupied territories...

Το εργατικό κίνημα **που προερχόταν** από τις καταληφθείσες περιοχές

... or within those territories...

... ή **βρισκόταν** μέσα σε αυτές...

Some of it, no doubt, has been voluntary...

Αναμφίβολα **υπήρξε μια μερίδα** ανθρώπων που συμμετείχε σε αυτό εθελοντικά..

... as a result of cessions of territory...

... οι οποίες **επήλθαν ως αποτέλεσμα** των εκχωρήσεων τμημάτων της επικράτειας...

Most revolting of all...

Το πιο αποκρουστικό γεγονός από όλα...

... the mass expulsion or deportation by the Nazis of whole classes of people...

... οποίοι οι Ναζί **προέβησαν σε** μαζικές απελάσεις και εκδιώξεις ολόκληρων τάξεων ανθρώπων

B. ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

... the number must **run into the millions**...

... θα πρέπει να **ανέρχονται σε εκατομμύρια**...

... it has **gone all over the world**...

... έχει **εξαπλωθεί σε ολόκληρο τον κόσμο**...

... **over the face of the globe**...

... **σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης**...

Γ. ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1. Κύρια Ονόματα

PRESIDENT ROOSEVELT...
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΡΟΥΣΒΕΛΤ...

The United Nations...
Στα Ηνωμένα Έθνη...

The older is **the League of Nations...**
Παλαιότερη είναι η **Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ)...**

Since **Dr. Nansen** became **High Commissioner...**
Από τότε που ο **Δρ. Νάνσεν** ανακηρύχθηκε **Ύπατος Αρμοστής...**

The Intergovernmental Committee...
Η Διακυβερνητική Επιτροπή...

2. Τοπωνύμια

... who fled to **Soviet Russia...**
... που μετανάστευσαν στη **Σοβιετική Ρωσία...**

... from **Russian Poland** into **German Poland** and **the Vilna territory...**
... από τη **Ρωσική Πολωνία** στη **Γερμανική Πολωνία** και τα εδάφη της **Βίλνιους...**

Δ. ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1. Λέξεις – Δάνεια

...the so-called **Nansen refugees...**
... τους επονομαζόμενους **πρόσφυγες Νάνσεν...**

2. Σύνθετη λέξη

First let us distinguish between the **short-term** and the longterm problem.

Αρχικά θα πρέπει να γίνει ένας διαχωρισμός του ευρύτερου προσφυγικού προβλήματος σε **βραχυπρόθεσμο** και μακροπρόθεσμο πρόβλημα.

3. Συνθέματα

... the problem of the **human refugee**...

... το πρόβλημα του **ανθρώπου-πρόσφυγα**....

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συνοψίζοντας, καθίσταται σαφές ότι εντοπίζονται πολυάριθμες διαφορές ανάμεσα στο αγγλικό κείμενο-πηγή και το ελληνικό κείμενο-στόχο, δηλαδή το μετάφρασμα που παρατίθεται παραπάνω. Οι διαφορές αυτές είναι διασκορπισμένες σε πολλά επίπεδα του λόγου, με βασικότερο το μορφοσυντακτικό. Σε αυτό το επίπεδο, προσπάθησα να εξομαλύνω τις διαφορές που υπήρχαν, προκειμένου να καταστήσω το μετάφρασμα πιο δόκιμο και ευανάγνωστο από το ελληνικό αναγνωστικό κοινό. Και σε πραγματολογικό και σημασιολογικό επίπεδο όμως, οι διαφορές, αν και όχι τόσες πολλές, ήταν καίριας σημασίας, δεδομένου ότι το πρωτότυπο ήταν μεστό από κύρια ονόματα και τοπωνύμια. Σε λεξιλογικό επίπεδο, οι διαφορές είχαν να κάνουν περισσότερο με την ευχέρεια και την ακρίβεια στο λόγο. Σχετικά με το ύφος, βασικός μου στόχος ήταν να διατηρήσω όσο γινόταν το ύφος του πρωτοτύπου και στο μετάφρασμα, έτσι ώστε όταν ο αναγνώστης το διαβάσει, να μην καταλαβαίνει ότι πρόκειται για ένα μεταφρασμένο κείμενο, αλλά να του δίνει την ψευδαίσθηση ενός πρωτοτύπου.

Ομολογώ ότι η εκπόνηση της εργασίας αυτής μου προσέφερε μεγαλύτερη ευχαρίστηση από αυτή που περίμενα. Σε αυτό βέβαια συνέβαλε και το γεγονός ότι το θέμα του αρχικού άρθρου θίγει ένα ζήτημα απέναντι στο οποίο είμαι γενικά αρκετά ευαισθητοποιημένη. Πέρα από αυτό όμως, η μεταφραστική διαδικασία αποτελεί κάθε φορά μια πρόκληση για μένα και όταν καταφέρνω να τη διεκπεραιώσω, το συναίσθημα είναι απερίγραπτο. Ελπίζω το αποτέλεσμα της προσπάθειάς μου αυτής να είναι αξιόλογο και να παρακινήσει και άλλους να αγαπήσουν το χώρο της μετάφρασης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πηγή πρωτότυπου κειμένου

- ❖ Emerson.H, *Postwar Problems of Refugees*, Foreign Affairs, last retrieved on February 7, 2019 from <https://www.foreignaffairs.com/articles/1943-01-01/postwar-problems-refugees>

Διαδικτυακά Λεξικά

- ❖ Glosbe, the multilingual online dictionary: <https://glosbe.com/>
- ❖ Wordreference: <http://www.wordreference.com/>
- ❖ IATE - The EU's multilingual term base: <http://iate.europa.eu/>
- ❖ Linguee: <https://www.linguee.com>

Έντυπα Λεξικά

- ❖ Αγγλοελληνικό Λεξικό, Εκδόσεις Γιάννη Ρίζου, Αθήνα 2004
- ❖ *Collins Cobuild Advanced Learner's English Dictionary*, HarperCollins Publisher, 5th Edition 2006

Διαδικτυακοί Τόποι

- ❖ Οι επτά μεταφραστικές τεχνικές : <http://blog.literatus.gr>
- ❖ Βικιπαίδεια: <https://el.wikipedia.org/>
- ❖ Η πύλη για την ελληνική γλώσσα: <http://www.greek-language.gr/>